

การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย

Coexistence of Peoples in Multicultural Societies of Thailand

ยุทธาน นรเชฏโฐ*

Yutthana Narajettho

จุฑารัตน์ ทองอินจันทร์**

Juthara Thonginjan

คณะพุทธศาสตร์

Faculty of Buddhism

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail. : Jutarattonginchan@gmail.com

Received : January 17, 2019

Revised : December 12, 2019

Accepted : December 16, 2019

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ๓ ประการ คือเพื่อศึกษาหลักการอยู่ร่วมกันทางศาสนาของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย เพื่อวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทยตามหลักการทางศาสนาและหลักสิทธิมนุษยชน และเพื่อนำเสนอหลักการและรูปแบบการอยู่ร่วมกันตามหลักการของศาสนาของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย กับการสร้างมั่นคงทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรม วิธีการศึกษา เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร และการสังเคราะห์ข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อยทั้ง ๕ โครงการ แล้วสรุปเป็นองค์ความรู้ที่เหมาะสมสำหรับคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย

ผลการศึกษา พบว่า หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย ตามหลักการของศาสนาที่สำคัญในประเทศไทย คือพระพุทธศาสนา ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์ และศาสนาซิกข์ มีความสอดคล้องกันคือ การอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความเมตตา ความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน เคารพในความแตกต่างของกันและกัน และการมีกิจกรรมร่วมกันอย่างสร้างสรรค์และต่อเนื่อง หลักการอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทยตามหลักการทางศาสนาและหลักสิทธิมนุษยชน เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือหลักการอยู่ร่วมกันของแต่ละศาสนาแม้จะมีลักษณะเฉพาะคำสอนที่

* พระมหายุทธาน นรเชฏโฐ, ดร. Phramaha Yutthana Narajettho, Dr. (Faculty of Buddhism)

** ดร.จุฑารัตน์ ทองอินจันทร์, Dr.Juthara Thonginjan (Faculty of Buddhism)

แตกต่างกัน แต่มีหลักการที่ใกล้เคียงกัน เช่น หลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนา บัญญัติ ๑๐ ประการ ในศาสนาคริสต์ หลักศรัทธา ๖ ประการ ในศาสนาอิสลาม เป็นต้น ขณะที่หลักการอยู่ร่วมกันจากโครงการย่อยทั้ง ๕ พื้นที่วิจัยมีผลการวิจัยสอดคล้องกัน คือการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนของในศาสนาของตนเอง การเคารพในสิทธิเสรีภาพของกันและกัน และการมีกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่องระหว่างคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการสิทธิมนุษยชนนั้นที่เน้นการเคารพในสิทธิและเสรีภาพของกันและกันในฐานะที่ทุกคนเป็นมนุษย์ด้วยกัน โดยทุกคนในสังคมต้องให้ความสำคัญต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์และพลเมือง ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ในประเด็นสุดท้าย หลักการและวิธีการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทยกับการสร้างมั่นคงทางสังคม จึงตั้งอยู่บนแนวทางที่พึงประสงค์สำหรับการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย คือการอยู่ร่วมกันอย่างสันติไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน การอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์และมีกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และการสร้างสรรค์ประโยชน์สุขเกิดขึ้นแก่คน องค์กร และส่วนรวมในสังคม โดยคำนึงความเจริญ และความสงบสุขของประเทศชาติเป็นสำคัญ

จากงานศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะว่า ภาครัฐควรมีนโยบายสนับสนุนให้ศาสนิกชนของแต่ละศาสนามีแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างชัดเจน ศาสนิกชนของแต่ละศาสนาควรตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของการปฏิบัติตามหลักคำสั่งสอนในศาสนาของตนเองอย่างถูกต้อง ร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วในชุมชนหรือสังคมด้วยความจริงใจ และปรับทัศนคติต่อการอยู่ร่วมกันให้ถูกต้อง

คำสำคัญ : การอยู่ร่วมกัน, สังคมพหุวัฒนธรรม, ประเทศไทย

Abstract

This research article aimed to study the principles of coexistence of peoples in multicultural societies of Thailand, to analyze the principles of coexistence of peoples in multicultural societies of Thailand, and to present the principles and model of the principles of coexistence of peoples in multicultural societies of Thailand and create concretely the social stabilities. Research methodology was the qualitative research with documentary analysis and data synthesis from the fives sub-research projects and then the researcher will summarize all them to be the new acknowledges for all peoples in multicultural societies of Thailand.

From the research, it was found that the principles of coexistence of peoples in multicultural societies of Thailand according to the principles of fives important religions

in Thailand, i.e. Buddhism, Islam, Christianity, Hinduism, and Sikhs. Most of them, they have conformed to the principles that are loving-kindness, charity, respect in diversity, and cooperation of them into any activities continuously. The principles of coexistence of peoples in multicultural societies of Thailand in both of principles of religions and human right harmonized into the same ways. Because of them, religions in Thailand have different identities, but theirs teachings are similar to these points. For examples, the five precepts of Buddhism, the ten commitments of Christianity, the six faiths of Islam, etc. Meanwhile, the principles of coexistence of the five sub-research projects from the field researches have balanced that are: Coexistence of peoples in peace, practice follow up the teachings of their religions, respects the rights and freedom of each other and cooperation of them in communities continuously. These have balanced to the human right which focused on the rights and freedom of each other as we all are the world. They have to emphasize to the basic rights and freedom of humanity and civil rights into Constitutional Law of Nation. In the last point, the principles of coexistence of peoples in multicultural societies of Thailand and creation of social stability based on the proper ways of the principles of coexistence of peoples in multicultural societies of Thailand are coexistence of peoples in peace of each other, cooperation of them in any activities continuously and creation of happy for all peoples, organizations, and societies. They have to focus the growth and peace of peoples and Nation in the end.

From the research, the researcher would like to suggest that government should have peaceful coexistence of religious followers. They should aware their roles and functions, solve happened problems with together without hidden agendas and changes their views of coexistence from the negative views into the positive views.

Keywords: Coexistence, Multicultural Societies, Thailand

บทนำ

สังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural Society)^๑ เป็นสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย มีความแตกต่างกันทางสังคมและวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ภาษา การแต่งกาย การเป็นอยู่ ฯลฯ เพราะแต่ละกลุ่มชนมีความเชื่อ ความศรัทธา ในศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การที่จะทำให้แต่ละคนสามารถอยู่ร่วมกันในชุมชนหรือสังคมเดียวกัน ด้วยการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกัน ไม่มีการเบียดเบียนกัน ไม่ทำร้ายกัน หรือไม่ละเมิดสิทธิของกันและกัน แต่ละกลุ่มชนสามารถประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้ตามความเชื่อและศรัทธาของตนเอง อย่างมีเสรีภาพ โดยไม่มีการกีดกัน ก้าวร้าว ล่วงละเมิด หรือก่อกวนซึ่งกันและกัน ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างสันติ สงบ และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยไม่มีปัญหาขัดแย้งหรือความรุนแรงระหว่างกัน จึงต้องมีการศึกษาวิเคราะห์ทำความเข้าใจกับความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งและรอบด้าน

การศึกษาวิเคราะห์สังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural Education) เป็นการศึกษาที่เน้นการวิเคราะห์ทำความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้ได้องค์ความรู้หรือแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข ภายใต้ความหลากหลายหรือความแตกต่าง ทางภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ศาสนาและวิถีชีวิตบนพื้นฐานของการยอมรับสิทธิเสรีภาพ บทบาทและหน้าที่ของแต่ละคนในสังคมอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการอคติหรือความลำเอียงทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ผิวพรรณวรรณะ หรือเผ่าพันธุ์^๒

ในประเทศไทย มีชุมชนที่มีลักษณะความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมอยู่หลายชุมชน เช่น ชุมชนชาวตำบลคลองตะเคียน อำเภอมะนังนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นชุมชนของชาวพุทธคริสต์และอิสลามที่อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ในภาคกลาง ชุมชนบ้านสองคอน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดมุกดาหาร ชุมชนบ้านท่าแร่-หนองแสง อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดสกลนคร เป็นชุมชนของชาวพุทธและชาวคริสต์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอบึงสามพัน จังหวัดปัตตานี เป็นชุมชนของชาวพุทธและอิสลามในภาคใต้ ที่มีทุนทางสังคมเป็นปัจจัยสนับสนุนให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข เป็นต้น

^๑ สังคมพหุวัฒนธรรม ได้ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งตั้งอยู่บนฐานความคิด ๓ ฐาน คือวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชน, ดูเพิ่มเติมในอนันต์ กาญจนพันธุ์, “พหุวัฒนธรรมในบริบทของการเปลี่ยนผ่านทางสังคมและวัฒนธรรม”, รายงานการวิจัย, ศูนย์ภูมิภาคทางสังคมศาสตร์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน, (คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑), หน้า ๒๖๔-๒๖๕.

^๒ ดูเพิ่มเติมในอชิปัตย์ คลี่สุนทร, “การศึกษาพหุวัฒนธรรม (Multicultural Education)”, ในสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. สารานุกรมวิชาชีพครูเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสศ, ๒๕๕๒), [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.moe.go.th [๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑].

การศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมที่ผ่านมา เป็นการศึกษาในลักษณะเป็นการเปรียบเทียบและการศึกษาเพื่อหาแสงหาจุดร่วมและสวามยวตต่างกันของชุมชนใดชุมชนหนึ่งที่มีความแตกต่างกันทาง เพื่อให้ได้ข้อสรุปร่วมกัน เช่น งานของสุริยา วานี^๓ ที่ศึกษาการอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในตำบลทรายขาว อำเภอกอโกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เพื่อศึกษาปัจจัยที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขของชาวไทยพุทธและชาวมลายูมุสลิม และศึกษาแนวทางการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยพุทธและชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่ตำบลทรายขาว เป็นต้น ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ทนทางทรัพยากรธรรมชาติ ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ระบบการปกครองที่มีความยุติธรรม ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการสื่อสารภาษาเดียว เป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขของชาวไทยพุทธและชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่ตำบลทรายขาว ในงานวิจัยของบรรจง ฟารุ่งแสง ได้ศึกษาประเด็นการศึกษาในวิถีพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ สรุปได้ว่า ประเด็นที่ควรศึกษาตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมได้ ๓ ประการ ได้แก่

- ๑) แนวคิดหรือมโนทัศน์ (idea or concept)
- ๒) แนวทางการปฏิรูปทางการศึกษา (educational reform movement)
- ๓) กระบวนการทางการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรม (process)^๔

และการศึกษาพหุวัฒนธรรมมีรูปแบบการเรียนรู้ ๓ รูปแบบ^๕ คือ รูปแบบที่เน้นเนื้อหา รูปแบบที่เน้นตัวผู้เรียน รูปแบบที่เน้นสังคม ซึ่งรูปแบบทั้ง ๓ นี้มีเป้าหมายที่แตกต่างกัน ทั้งการเปลี่ยนแปลงตนเอง เปลี่ยนแปลงสถานศึกษา และระบบการศึกษา และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

บทความวิจัยนี้ เป็นการสังเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย จากโครงการวิจัยย่อยทั้ง ๕ โครงการ เพื่อให้ได้หลักการที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย ซึ่งได้แก่

- ๑) โครงการวิจัยย่อยที่ ๑ กรณีศึกษาชุมชนในเขตบางรักกรุงเทพมหานคร
- ๒) โครงการวิจัยย่อยที่ ๒ กรณีศึกษาชุมชนในตำบลโมคลาน อำเภอนครศรีธรรมราช
- ๓) โครงการวิจัยย่อยที่ ๓ กรณีศึกษาชุมชนในตำบลท่าแร่ จังหวัดสกลนคร
- ๔) โครงการวิจัยย่อยที่ ๔ กรณีศึกษาชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
- ๕) โครงการวิจัยย่อยที่ ๕ กรณีศึกษาชุมชนในตำบลท่าพี่เลี้ยง จังหวัดสุพรรณบุรี

^๓ สุริยา วานี, “การอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาตำบลทรายขาว อำเภอกอโกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี”, วารสารการเมืองการปกครอง ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (กันยายน ๒๕๕๖ - กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗) : ๒๐๔-๒๑๙.

^๔ บรรจง ฟารุ่งแสง, การศึกษาในวิถีพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (เชียงใหม่: ห้างหุ้นส่วนสามัญ สมองใจ พริ้นท์ แอนด์ ก๊อปปี้ เซ็นเตอร์, ๒๕๕๗), หน้า ๖๘.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖.

ซึ่งคณะผู้วิจัยของทุกโครงการ ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในชุมชนเหล่านี้ในเชิงลึก ได้องค์ความรู้ที่ถูกต้องชัดเจน เป็นประโยชน์สำหรับใช้เป็นแนวทางในการสร้างความสมานฉันท์ ความสันติสุขระหว่างคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ที่มีความหลากหลายทางศาสนา ภาษา ชาติพันธุ์และวัฒนธรรมในสังคมไทยได้อย่างชัดเจน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาหลักการอยู่ร่วมกันตามแนวทางของศาสนาของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในสังคมไทย
๒. เพื่อวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมตามหลักการของศาสนาและหลักสิทธิมนุษยชน
๓. เพื่อนำเสนอหลักการและวิธีการอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมกับการสร้างมั่นคงทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรม

ประโยชน์ของการวิจัย

๑. ได้องค์ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการอยู่ร่วมกันของชุมชนพหุวัฒนธรรมประเทศไทยตามหลักการของศาสนาทั้งหลายในชุมชนต่างๆ ที่เป็นพื้นที่ศึกษาทั้ง ๕ ชุมชนของประเทศไทย ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของคนในชุมชนอื่นๆ ที่มีความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมได้
๒. ได้ข้อสรุปจากโครงการวิจัยที่ครอบคลุมทั่วทุกภาคของประเทศ และศาสนาทั้งหลายที่มีอยู่ในประเทศไทย โดยผ่านกระบวนการศึกษาการวิเคราะห์วิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักการอยู่ร่วมกันของคน/ชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมตามหลักการของศาสนาที่สำคัญ และยังได้องค์ความรู้ และหลักสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏอยู่ในแต่ละชุมชน โดยผ่านกระบวนการศึกษาวิเคราะห์อย่างระบบ
๓. สามารถนำไปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยทั้ง ๕ โครงการวิจัยนี้ ไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมกับพื้นที่ในชุมชนต่างๆ ในกระบวนการสร้างสรรค์สันติภาพ ความสงบสุข ให้เกิดขึ้นกับชุมชนที่มีความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะในชุมชนที่มีความขัดแย้งหรือชุมชนที่มีความเสี่ยงที่มีแนวโน้มจะเกิดความขัดแย้ง ความรุนแรงอันเนื่องมาจากความแตกต่างทางศาสนา ภาษาและวัฒนธรรมซึ่งมีมากขึ้นในปัจจุบัน
๔. สามารถใช้เป็นรูปแบบ (Model) ในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนอื่นๆ ในประเทศไทยที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะในพื้นที่ที่กำลังเผชิญกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดอันเนื่องมาจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม หลักการและวิธีการอยู่ร่วมกันของชุมชนพหุวัฒนธรรมในพื้นที่การศึกษาทั้ง ๕ ชุมชน สามารถใช้เป็นแนวทางในการรูปแบบของการสร้างความมั่นคงทางสังคมที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยอย่างยั่งยืนในปัจจุบันและอนาคตได้

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. รูปแบบการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การศึกษา รวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากพื้นที่การศึกษา (Field Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลจริงเชิงประจักษ์ ตามขั้นตอนการศึกษาวิจัย ดังนี้

๑) ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วสรุปเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการศึกษา วิจัย

๒) สังเคราะห์ผลศึกษาข้อมูลจากโครงการวิจัยทั้ง ๕ ซึ่งได้ข้อมูลจากพื้นที่การศึกษาด้วยการ สัมภาษณ์ การสังเกต และการประชุมกลุ่ม ในหมู่บ้านที่เป็นพื้นที่การวิจัย ในช่วงเดือนมีนาคม – พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

๓) เรียบเรียงข้อมูล ตามประเด็นที่กำหนดไว้ในสารบัญ ด้วยวิเคราะห์ข้อมูล จำแนกข้อมูล เป็นหมวดหมู่ และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลทั้งหมด ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

๔) รายงานความก้าวหน้าของการวิจัยแก่ผู้ทรงคุณวุฒิของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ตามระยะ เวลาที่กำหนด ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ และส่งรายงานฉบับสมบูรณ์

๕) นำเสนอผลการวิจัยในวารสารวิชาการที่ได้มาตรฐาน TCI หรือในการประชุมวิชาการ ระดับชาติ/นานาชาติในโอกาสต่อไป

๒. กลุ่มตัวอย่าง/พื้นที่วิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ไม่ได้ศึกษาจากพื้นที่วิจัยโดยตรง แต่เป็นวิเคราะห์และสังเคราะห์ จากโครงการวิจัยวิจัยย่อยทั้ง ๕ ชุมชนที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรมใน ๕ ภูมิภาคของประเทศไทย ได้แก่

๑) ชุมชนสังคมพหุวัฒนธรรมในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร มีประชาชนเข้าร่วมให้ข้อมูล ประมาณ ๑๕-๒๐ คน

๒) ชุมชนสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลโมคลาน อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช มีประชาชนเข้าร่วมให้ข้อมูลประมาณ ๑๕-๒๐ คน

๓) ชุมชนสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร มีประชาชนเข้าร่วม ให้ข้อมูลประมาณ ๑๕-๒๐ คน

๔) ชุมชนสังคมพหุวัฒนธรรมในประตู่ท่าแพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีประชาชนเข้าร่วม ให้ข้อมูลประมาณ ๑๕-๒๐ คน

๕) ชุมชนสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าพี่เลี้ยง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี มีประชาชน เข้าร่วมให้ข้อมูลประมาณ ๑๕-๒๐ คน

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

- ๑) แบบสอบถาม/แนวคำถาม ที่เกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม และหลักการของศาสนา
- ๒) เครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูป
- ๓) กระดาษ เอกสารข้อมูลเกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม
- ๔) นักวิจัย ประกอบด้วยหัวหน้าโครงการวิจัย ผู้ร่วมวิจัย ผู้ช่วยวิจัยและผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่

ทุกคน

๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล จากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรม หลักการของศาสนาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกันในสังคม และการสังเคราะห์ข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อยทั้ง ๕ ในพื้นที่การศึกษา ด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกตการสังเกตวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้าน/ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต เช่น การประกอบอาชีพ พิธีกรรมทางศาสนา การปฏิบัติตามจารีตประเพณี เป็นต้น และมีการประชุมระดมความคิดเห็น ในรูปแบบการเสวนาโต๊ะกลม โดยเชิญแกนนำ หรือคนสำคัญในหมู่บ้าน ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของศาสนาต่างๆ

๕. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการโดยการจำแนก จัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามสารบัญที่กำหนดไว้ และตามแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ด้วยการอธิบาย การตีความ การพรรณนาและการเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ตามกรอบแนวคิดการวิจัยและตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้

สรุปผลการวิจัย

๑. ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ คือเพื่อศึกษาหลักการอยู่ร่วมกันตามแนวทางศาสนาของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในสังคมไทย จากผลการศึกษา สรุปได้ว่า หลักการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนพหุวัฒนธรรมตามหลักการของศาสนาที่สำคัญในประเทศไทย คือพระพุทธศาสนา ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์ และศาสนาซิกข์ ที่ผู้วิจัยได้นำเสนอมาแล้ว จะเห็นได้ว่า แต่ละศาสนามีหลักการและแนวทางปฏิบัติที่แตกต่างกันในรายละเอียด ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละศาสนา และคัมภีร์เฉพาะทางธรรมะที่เรียกแตกต่างกันไป เช่น ศาสนาพุทธมีหลักธรรมหลายหมวดที่เกี่ยวกับหลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม โดยเฉพาะหลักการของศีล ๕ และเบญจธรรม ๕ มีความสำคัญในฐานะเป็นหลักมนุษยธรรม หรือธรรมสำหรับความเป็นมนุษย์ ที่เอื้ออำนวยให้มนุษย์และสัตว์สามารถอยู่ร่วมกันของคนในศาสนาเดียวกัน และระหว่างศาสนา โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ศาสนาคริสต์ ให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติตามบัญญัติ ๑๐ ประการ ซึ่งเป็นคำสอนที่เป็นหลักการและ

ข้อปฏิบัติที่สำคัญสำหรับผู้นับศาสนาคริสต์ที่ต้องเชื่อศรัทธาและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพื่อแสดงให้เห็นว่า ตนเองเป็นศาสนิกชนที่ดีที่มีความเชื่อมั่นศรัทธาในพระเจ้าอย่างสูงสุด ในขณะเดียวกันก็สามารถอยู่ร่วมกันกับคนอื่นในสังคมได้ ขณะที่ศาสนาอิสลาม ให้ความสำคัญต่อศรัทธา ๕ ประการและการปฏิบัติตามศรัทธา ๖ ประการ เพราะเป็นหลักการที่สำคัญที่แสดงให้เห็นว่า ตนเองเป็นผู้ศรัทธาและปฏิบัติตามพระบัญญัติขององค์พระอัลลอฮ์อย่างเคร่งครัด และสามารถอนุโลมตามศรัทธานั้นในการอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคมพหุวัฒนธรรมด้วย ส่วนศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ให้ความสำคัญต่อหลักพรหมธรรม ๔ ประการ ซึ่งคล้ายกับพรหมวิหาร ๔ ในพระพุทธศาสนา และหลักธรรม ๑๐ ประการในพระธรรมศาสตร์ ๑๐ ในศาสนาพราหมณ์ ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตตามปกติ และการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม เช่น ธฤติ ความพอใจ คล้ายๆ กับความสันโดษ ในพระพุทธศาสนา กษมา ความอดกลั้น ความอดทน ทมะ ความระงับจิตใจ ความข่มใจ อสฺเตยยะ ความไม่ลักขโมย ไม่กระทำโจรกรรม เป็นต้น ส่วนในศาสนาซิกข์ แม้จะเป็นศาสนาที่มีผู้นับถือในประเทศไทยจำนวนน้อย แต่ก็มีหลักการที่สำคัญ คือ ชาวซิกข์ให้ความสำคัญต่อมนุษย์ด้วยกันในฐานะที่เพื่อนร่วมโลกเดียว พวกเขาถือว่า “มนุษย์คือมวลมิตร หาใช้ศัตรู หาใช้ผู้แปลกหน้า” ด้วยเหตุนี้ชาวซิกข์จึงมีความสัมพันธ์ผูกมิตรกับศาสนิกชนของศาสนาต่างๆ ด้วยความรัก ความเคารพ อ่อนน้อม ถ่อมตน ด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์ แม้จะแตกต่างกันด้านเชื้อชาติ ศาสนา และเผ่าพันธุ์ก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า ชาวซิกข์เชื่อว่า “พระเจ้าเป็นนามธรรมภายในจิตใจของแต่ละคน เราจะเห็นและสัมผัสกับพระเจ้าเมื่อเราปฏิบัติดีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น” ความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างบิดามารดา บุตร สามี ภรรยา ต้องเป็นความสัมพันธ์เชิงพึ่งพาอาศัยกัน ประองตองสามัคคีกัน ร่วมมือกัน ครอบครัวเปรียบเหมือนเรือใหญ่ที่แล่นฝ่าคลื่นมหาสมุทร สมาชิกทุกคนในเรือต้องทำหน้าที่ของตนเองให้บริบูรณ์ จึงสามารถนำพาเรือนี้ไปถึงฝั่งได้ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ชาวซิกข์สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับมนุษย์ทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนา ทุกเผ่าพันธุ์ เพราะการถือหลักการที่สำคัญในพระคัมภีร์ที่ว่า “มนุษย์คือมวลมิตร หาใช้ศัตรู หาใช้คนแปลกหน้า” โดยเฉพาะในประเทศไทย ชาวซิกข์มีสัมพันธภาพที่ดีกับศาสนาพุทธและศาสนาอื่นๆ เป็นอย่างมาก ชาวซิกข์ไม่เคยขัดแย้งหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อศาสนาใดๆ เลย เพราะไม่มีข้อห้ามใด ที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ที่ห้ามหรือขัดขวางการไปร่วมกิจกรรมทางศาสนา สังคมหรือวัฒนธรรมกับศาสนาอื่นๆ

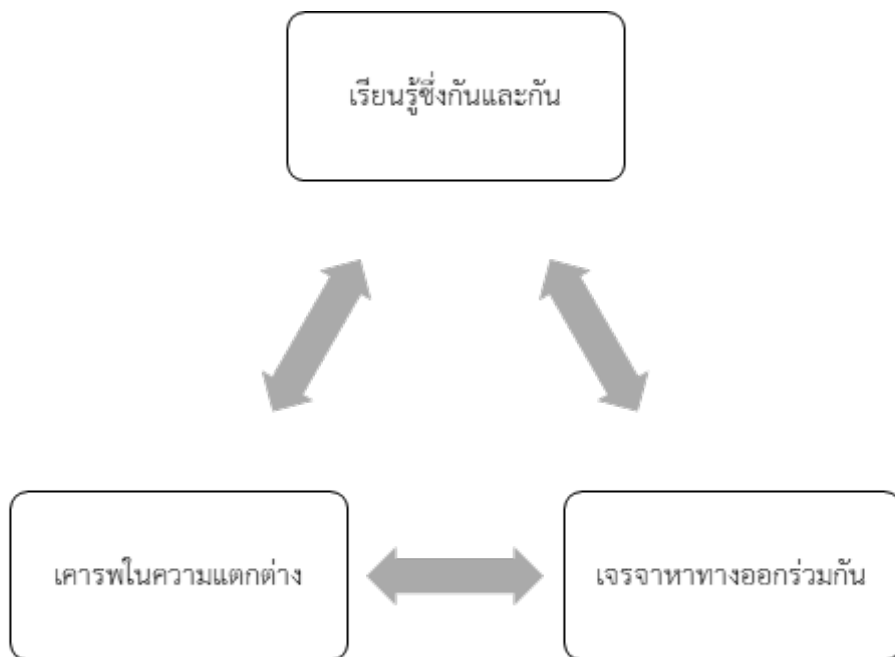
จะเห็นได้ว่า หลักการและแนวทางปฏิบัติของศาสนาทั้งหลายมีความสอดคล้องกันในประเด็นที่สำคัญ คือการให้ความสำคัญต่อคนในศาสนาอื่นๆ ที่ต่างกันั้น ในฐานะที่เป็นมนุษย์ด้วยกัน เป็นเพื่อนร่วมโลกเดียวกัน มีธรรมชาติเหมือนกัน และทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้ โดยไม่จำเป็นต้องนับถือศาสนาเดียวกัน หรือเชื่อเหมือนกัน เพราะความแตกต่าง ความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม ไม่ได้เป็นปัญหา หรือข้อจำกัดที่ขัดขวางการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ การไม่เรียนรู้ ไม่เข้าใจและการไม่การปฏิบัติตามหลักคำสอนในศาสนาของตนเองอย่างถูกต้องเหมาะสมต่างหาก เป็นปัญหาของมนุษย์ และเป็นประเด็นที่

ทำลายศักยภาพหรือความสามารถของมนุษย์ทั้งหลายในการอยู่ร่วมกัน ภายใต้ความแตกต่างทางด้านศาสนา สังคมและวัฒนธรรม

๒. ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ คือเพื่อวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมตามหลักการของศาสนาและหลักสิทธิมนุษยชน จากผลการศึกษา สรุปได้ว่า หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมวัฒนธรรม ตามหลักการของศาสนาให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนในแต่ละศาสนาอย่างเคร่งครัด เช่น ศาสนาพุทธ เน้นการปฏิบัติตามหลักของศีล ๕ และเบญจธรรม เพราะเมื่อคนในศาสนาพุทธปฏิบัติตามหลักการของศีล ๕ อย่างสมบูรณ์แล้ว ย่อมเป็นหลักประกันแห่งความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว สังคมและสุขภาวะของปัจเจกบุคคลและคนอื่นๆ ในสังคมได้ นั้นย่อมหมายความว่าชาวพุทธทั้งหลายย่อมสามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างปกติสุข เพราะเมื่อในระดับบุคคลได้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว โดยเฉพาะศีล ๕ และเบญจธรรม ๕ นั้น เมื่อบุคคลยึดถือและปฏิบัติตามอย่างบริบูรณ์แล้ว ย่อมส่งผลให้ชุมชนและสังคมมีความสุขไปโดยปริยาย ในขณะที่ผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ ในชีวิตประจำวันเน้นการปฏิบัติตามบัญญัติ ๑๐ ประการ ซึ่งพระเจ้าได้ประทาน ไว้เป็นหลักแห่งการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม และที่สำคัญหลักการแห่งความรักเพื่อนมนุษย์ให้เหมือนรักตนเองนั้น เป็นหลักการสำคัญยิ่งที่ทำให้ชุมชนของผู้นับถือ สามารถอยู่ร่วมกันกับคนต่างศาสนาสังคมและวัฒนธรรมได้ เพราะเมื่อทุกคนมีความรักต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันแล้ว ย่อมไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ให้อภัยต่อกันและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน หลักแห่งความรักต่อเพื่อนมนุษย์จึงเป็นหลักการที่โดดเด่นและมีความสำคัญต่อสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง ส่วนหลักการของศาสนาอิสลาม เน้นให้ผู้ที่มีนับถือศาสนาหรือชาวมุสลิมทั้งหลายมีความศรัทธา ๕ ประการ และปฏิบัติตามหลักการศรัทธา ๖ ประการ อย่างเคร่งครัด ย่อมทำให้ชุมชนหรือสังคมของชาวมุสลิมมีความสุข และสามารถอยู่ร่วมกันกับคนที่มีความแตกต่างกันได้อย่างปกติ เพราะหลักแห่งศรัทธาและการปฏิบัติตามหลักศรัทธา ๖ ประการนั้น ก็คือการปฏิบัติตนเป็นคนดีตามศาสนบัญญัติหรือตามโอองการของพระเจ้านั่นเอง

ส่วนหลักการสิทธิมนุษยชนนั้น การอยู่ร่วมกันระหว่างคนในสังคมพหุวัฒนธรรมนั้น เน้นให้ทุกคนให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติตามสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์และพลเมืองตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ซึ่งสอดคล้องตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ พ.ศ. ๒๔๙๑ เช่น ข้อ ๑ มนุษย์ทั้งปวงเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและสิทธิ ที่ก่อปรด้วยเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันด้วยจิตวิญญาณแห่งภราดรภาพ ข้อนี้ให้ความสำคัญต่อสิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียมในความเป็นมนุษย์ที่เกิดมาบนโลกนี้แล้ว ย่อมมีเท่าเทียมกัน การอยู่ร่วมกันจะต้องไม่ละเมิดสิทธิของกันและกันและอยู่ร่วมกันในฐานะที่เป็นเพื่อนร่วมโลกเดียวกัน ข้อ ๒ ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพทั้งปวงตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้ โดยปราศจากการ

แบ่งแยกไม่ว่าชนิดใด อาทิ เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น พื้นเพทางชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน การเกิด หรือสถานะอื่น นอกเหนือจากนี้ จะไม่มีการแบ่งแยกใดบนพื้นฐานของสถานะทางการเมือง ทางกฎหมาย หรือทางการระหว่างประเทศของประเทศ หรือดินแดนที่บุคคลสังกัด ไม่ว่าดินแดนนี้จะเป็นเอกราช อยู่ในความพิทักษ์ มิได้ปกครองตนเอง หรืออยู่ภายใต้การจำกัดอธิปไตยอื่นใด ข้อนี้ยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล และอยู่ร่วมกันด้วยการเคารพในความแตกต่างระหว่างกัน ในขณะที่หลักการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย ที่ได้รับจากโครงการวิจัยย่อยทั้ง ๕ โครงการ มีบทสรุปที่สำคัญที่ตรงกัน คือ ๑) ชุมชนแต่ละแห่งมีลักษณะเฉพาะตนทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ๒) หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมที่สำคัญ คือ จะต้องเรียนรู้ในวัฒนธรรมของกันและกัน ต้องเคารพในความแตกต่างของกันและกัน และเมื่อมีปัญหาใดๆ เกิดขึ้นในสังคม จะต้องมีการทำความเข้าใจระหว่างกัน ด้วยการเจรจาพูดคุยกันเพื่อทางหาออกร่วมกัน ด้วยความรักความปรารถนาและความจริงใจต่อกัน ปราศจากวาระซ่อนเร้นหรือเจตนาแอบแฝงบางอย่าง

แผนภูมิที่ ๑ แสดงหลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมประเทศไทย

จากแผนภูมินี้ชี้ให้เห็นว่า หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย มีลักษณะเป็นพลวัต เคลื่อนไหวเชื่อมโยงถึงกันทุกทิศทาง หมายความว่า การอยู่ร่วมกันอาจจะเริ่มจากส่วนใดก็ได้ เช่น การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ส่งผลให้เกิดการเคารพในความแตกต่างของกันและกัน และเมื่อมีปัญหา

ความขัดแย้งกัน ก็ต้องเจรจาหาทางออกร่วมกันอย่างสันติ หรืออาจจะเริ่มจากการเคารพในความแตกต่างกัน ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และการเจรจาหาทางออกร่วมกันเป็นวิธีการแก้ไข ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เป็นต้น

๓. ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ คือเพื่อนำเสนอหลักการและวิธีการอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทยกับการสร้างมั่นคงทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรม จากผลการศึกษา สรุปได้ว่าหลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนทั้ง ๕ แห่งที่เป็นพื้นที่การศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ มีความสอดคล้องกัน และสามารถใช้เป็นหลักการและวิธีการอยู่ร่วมกันคือ การเน้นให้ทุกคนในชุมชนหรือสังคม ตระหนักถึงความสำคัญในหลักคำสอนในศาสนาของตนเอง และปฏิบัติตามหลักคำสอนนั้นอย่างถูกต้องเหมาะสม การเน้นให้ทุกคนเคารพในสิทธิและเสรีภาพของกันและกัน การเน้นให้คนในชุมชนได้ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และการจัดการปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วยสันติวิธีปราศจากความรุนแรง ซึ่งในหลักการเหล่านี้ สิ่งที่ต้องตระหนัก คือการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมนั้น ทุกคนทุกฝ่ายต้องตระหนักว่า ทุกคนในสังคมจะต้องเคารพในสิทธิและเสรีภาพของกันและกัน ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพในการนับถือศาสนาของกันและ และ การปฏิบัติตามหลักการและพิธีกรรมในทางศาสนา ในขณะที่ได้มีการมีกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันระหว่างคนภายในชุมชน จะเป็นกลไกหรือเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถขับเคลื่อนหรือทำให้การอยู่ร่วมกันภายใต้ความแตกต่างกันด้านศาสนา สังคม และวัฒนธรรม ดำเนินไปอย่างสันติและสร้างสรรค์ เพราะการมีกิจกรรมร่วมกันจะช่วยให้มีการติดต่อประสานกัน การทำความเข้าใจกัน การแก้ปัญหาร่วมกัน ลดความหวาดระแวงระหว่างกันด้วย และเปิดโอกาสให้มีการเรียนรู้ศาสนา สังคม และวัฒนธรรมของกันและกัน

ส่วนแนวทางการสร้างความมั่นคงทางสังคมในสังคมพหุวัฒนธรรมทั้ง ๕ ชุมชนนั้นมีความสอดคล้องกันและสามารถใช้เป็นแนวทางในการสร้างความมั่นคงทางสังคม คือ การส่งเสริมให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การส่งเสริมให้ทุกคนเรียนรู้และปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของในศาสนาของตนเอง การเคารพในสิทธิเสรีภาพของกันและกัน และการมีกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่องระหว่างคนในชุมชน ซึ่งแนวทางเหล่านี้จะเกิดขึ้นมิได้จะต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างคนภายในชุมชนอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมปัจจุบันนี้ จะต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กัน การประสานงานกัน การตระหนักรู้ถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนและการร่วมกันหาทางแก้ปัญหาด้วยกัน ด้วยการเจรจาพูดคุยกันในลักษณะเป็นการสานเสวนา (Religious Dialogue) ระหว่างผู้นำทางศาสนาหรือผู้นับถือศาสนาต่างๆ และผู้นำของผู้มีส่วนได้เสียต่างๆ ในชุมชนด้วย โดยปราศจากวาระซ่อนเร้น หรือเจตนาที่ไม่ดีแอบแฝงในการพูดคุยเจรจากัน ซึ่งจะทำให้แนวทางการอยู่ร่วมกันเป็นไปอย่างสันติปราศจากความขัดแย้งหรือความรุนแรงระหว่างกันได้ หรือถึงแม้มีความขัดแย้งก็สามารถแก้ไขร่วมกัน

อย่างสันติวิธีได้ เพราะมีการพูดคุย การเจรจาไกล่เกลี่ย หรือการปรึกษาจะทำให้เกิดความเข้าใจกัน ความไว้วางใจระหว่างกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมได้

ในขณะเดียวกัน รูปแบบของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทยนั้น ต้องเน้นการเคารพในสิทธิเสรีภาพของกันและกัน ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของกันและกัน ไม่เบียดเบียน ซึ่งกันและกัน และการจัดการแก้ไขความขัดแย้งหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมกัน ด้วยการเจรจาพูดคุยกันหาทางออกร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ดังนั้น แนวทางที่พึงประสงค์ สำหรับการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย จึงเป็นกระบวนการที่เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติไม่เบียดเบียน ซึ่งกันและกัน เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์และมีกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และเน้นการสร้างสรรค์ประโยชน์สุขเกิดขึ้นแก่คน องค์กรและส่วนรวมในสังคมโดยเฉพาะทุกคนทุกฝ่ายต้องคำนึง ความเจริญ ความรุ่งเรือง ความสงบสุขของบ้านเมือง ความเป็นคนไทยด้วยกัน และความเป็นมนุษย์ด้วยกัน เพราะการคำนึงเช่นนี้ เป็นความคิดความดำริที่สร้างสรรค์ที่ดีงาม จะเป็นจุดเริ่มต้นของการทำความดีอื่นๆ ในสังคมร่วมกันด้วย

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย ในพื้นที่วิจัย ทั้ง ๕ ชุมชนในประเทศไทย ได้แก่

- ๑) ชุมชนในเขตบางรักกรุงเทพมหานคร
- ๒) ชุมชนในเขตตำบลโมคลาน อำเภอนาทม จังหวัดนครราชสีมา
- ๓) ชุมชนท่าแร่ – หนองแสง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
- ๔) ชุมชนในเขตประตูท่าแพ เทศบาลนครเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
- ๕) ชุมชนในเขตตำบลท่าพี่เลี้ยง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

มีความสอดคล้องกัน คือ หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม มี ๔ ประการ คือ การศึกษาเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การมีกิจกรรมร่วมกัน การมีความเคารพในความแตกต่างของกันและกัน และเมื่อมีปัญหาใดๆ เกิดขึ้นในชุมชนจะต้องดำเนินการแก้ไขด้วยการเจรจากันด้วยสันติวิธี มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของสุไรยา วานี^๖ ที่พบว่า ปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ของชาวไทยพุทธ และชาวมลายูมุสลิม ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ได้แก่ระบบการปกครองที่มีความยุติธรรม มีความพร้อมทางทรัพยากรธรรมชาติ มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และ

^๖ สุไรยา วานี, “การอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี”, วารสารการเมืองการปกครอง ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (กันยายน ๒๕๕๖ - กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗) : ๒๐๔-๒๑๙.

การสื่อสารภาษาเดียวกัน สอดคล้องกับงานของพรอุษา ประสงค์วรรณ^๗ ที่ได้ศึกษาชุมชนต้นแบบที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างชุมชนชาวพุทธ คริสต์ และอิสลามในแขวงวัดกัลยาณ์ ที่พบว่า การมีความสามัคคี การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน การมีกิจกรรมร่วมกัน และการมีจิตสำนึกแห่งความเป็นชนชาติเดียวกัน เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ และสอดคล้องกับงานของครองชัย หัตถา^๘ ที่ได้ศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมกับความมั่นคงกรณีจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่พบว่า การแก้ไขความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยอย่างยั่งยืนนั้น ต้องสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันในประเด็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีพัฒนาการความเป็นมาอย่างยาวนานและที่มีความแตกต่างกัน ในประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่า มีความสำคัญมาก เพราะเมื่อคนในสังคมพหุวัฒนธรรมเข้าใจในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของกลุ่มต่างๆ แล้วสามารถยอมรับในความเข้าแตกต่างทางชาติพันธุ์ ศาสนาและวัฒนธรรมของกันและกันได้ ย่อมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข และสอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาธานินทร์ อาทิตวโร (คำมล)^๙ ที่พบว่า บทบัญญัติพื้นฐานทางศาสนาที่สำคัญในประเทศไทย คือศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม มีแนวคิดการสร้างสันติภาพในสังคมไทย มีลักษณะใกล้เคียงได้แก่ ศีล ๕ ในศาสนาพุทธ บัญญัติ ๑๐ ประการในศาสนาคริสต์ และการปฏิบัติตามหลักศรัทธา ๕ ประการในศาสนาอิสลาม

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังมีข้อสังเกตเพิ่มเติมอีกว่า คนในชุมชนทั้ง ๕ แห่งจากโครงการวิจัยย่อยทั้ง ๕ นี้ สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยไม่มีปัญหาความขัดแย้งกันนั้น เป็นเพราะแต่ละกลุ่มชนมีศาสนสถานเป็นศูนย์รวมกิจกรรมของกลุ่มชนและมีผู้นำทางศาสนา ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์ บาทหลวง หรืออิหม่ามที่มีความพอใจในความเป็นพหุวัฒนธรรมของคนในชุมชน และเข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนในศาสนาของตนเอง จึงสามารถอธิบายหลักการที่ถูกต้องในศาสนาของตนเองได้อย่างถูกต้องชัดเจน ปราศจากอคติหรือวาระซ่อนเร้นแอบแฝงในการเผยแพร่หลักคำสอนในศาสนาของตนเอง คนในชุมชนเหล่านี้จึงอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข โดยไม่มีปัญหาความขัดแย้งระหว่างกัน

^๗ พรอุษา ประสงค์วรรณ, “การศึกษาชุมชนต้นแบบต่างศาสนาที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติในแขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^๘ ครองชัย หัตถา, รศ.ดร., “สังคมพหุวัฒนธรรมกับความมั่นคงของชาติ กรณีจังหวัดชายแดนภาคใต้”, รายงานการศึกษาวิจัย, สนับสนุนการวิจัยโดย สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๐), หน้าบทสรุปสำหรับผู้บริหาร.

^๙ พระมหาธานินทร์ อาทิตวโร (คำมล), ดร., “บทบัญญัติทางศาสนา : แนวคิดการสร้างสันติในสังคมไทย”, รายงานการวิจัย, (พระนครศรีอยุธยา : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะทั่วไป

ข้อเสนอแนะทั่วไปสำหรับการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ประการแรก คณะรัฐบาล และหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านความมั่นคง ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ควรมีนโยบายในการส่งเสริม สนับสนุนการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทยอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง โดยเฉพาะนโยบายด้านความมั่นคงและ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ควรมีความชัดเจนในการสนับสนุนส่งเสริม ทั้งยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน เพื่อให้คนหรือชุมชนที่มีความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขร่มเย็น ลดความหวาดระแวงความไม่ไว้วางใจและการแทรกแซงระหว่างกัน

ประการที่สอง คณะสงฆ์ และผู้นำทางศาสนาทุกศาสนาและทุกระดับในสังคมไทย ควรตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ในการร่วมมือกันป้องกันปัญหาและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วร่วมกันอย่างจริงจัง โดยถือเป็นภาระหน้าที่ที่จะต้องทำให้ผู้ที่นับถือศาสนาของตน ศึกษาเรียนรู้ทำความเข้าใจ หลักธรรมคำสั่งสอนที่ถูกต้องในศาสนาของตน และสามารถนำเอาสาระสำคัญของคำสอนนั้น เข้าไปอยู่ในภาคปฏิบัติในวิถีชีวิตของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม

ประการที่สาม ทุกคนในสังคม ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดๆ ต้องให้ปรับเปลี่ยนทรศนะต่อการอยู่ร่วมกันในแนวทางดีงาม สร้างสรรค์ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันให้มากขึ้น เพราะจากสภาพสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทำให้การดำเนินชีวิตของทุกคนเป็นไปอย่างเร่งรีบคำนึงถึงแต่ตนเองขาดความรัก ความปรารถนาดีต่อคนอื่น มุ่งเน้นแต่ประโยชน์ตนเอง

๒. ข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อ มีประเด็นที่ควรศึกษาต่อดังนี้

๑) ปัจจัยที่ส่งเสริมและสนับสนุนการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนหรือสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย การศึกษาประเด็นนี้อาจจะศึกษาเฉพาะพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเป็นการเฉพาะ การศึกษาประเด็นนี้ จะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับชุมชนพหุวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ เพราะที่ผ่านมายังไม่มีคำตอบที่ชัดเจนเพียงพอ การศึกษาในประเด็นนี้จะช่วยให้ได้องค์ความรู้ ที่สามารถใช้เป็นต้นแบบของชุมชนอื่นๆ ได้

๒) ศึกษาวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบหลักการอยู่ร่วมกันในพระพุทธศาสนากับหลักการของศาสนาอื่นๆ ที่สำคัญ การศึกษาประเด็นนี้จะช่วยให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักการของศาสนาต่างๆ อย่างชัดเจน ในประเด็นที่สอดคล้องหรือแตกต่างกันจากหลักการในพระพุทธศาสนาอย่างไรบ้าง ซึ่งจะเป็นประโยชน์

ในการแสวงหาจุดร่วมกันระหว่างศาสนาทั้งหลาย เพื่อสร้างความสมานฉันท์ ความปรองดอง ความสามัคคี ให้เกิดขึ้นระหว่างประชาชนในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

๓) ศึกษากระบวนการในการประยุกต์หลักการอยู่ร่วมกันสู่การดำเนินชีวิตของศาสนิกชนในศาสนาทั้งหลายในประเทศไทย การศึกษาประเด็นนี้จะช่วยให้ได้รูปแบบ และวิธีการในการประยุกต์หลักการอยู่ร่วมกันในภาคปฏิบัติอย่างชัดเจน เพื่อประโยชน์ของสังคมมนุษย์อย่างแท้จริง เพราะปัจจุบันนี้แม้ว่าผู้นับถือศาสนาทั้งหลายจะประกาศตนว่าในศาสนาของตนเองมีหลักการที่ดีงาม แต่ยังไม่สามารถสั่งสอนปลูกฝังหลักธรรมคำสั่งสอนในศาสนาของตนเอง ให้สามารถนำมาสู่ภาคปฏิบัติได้ในชีวิตจริงได้ การศึกษาเรื่องนี้ จะทำให้คนในสังคมไทยมีแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และได้แนวทางในการประยุกต์สู่ภาคปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

๔) ศึกษาวิเคราะห์ประเด็นปัญหาในคัมภีร์ที่อาจเป็นต้นเหตุนำไปสู่ความรุนแรงของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมได้ เช่น การตีความหลักการในคัมภีร์เพื่อตอบสนองการกระทำของตนเอง การยกเหตุการณ์ในทางประวัติศาสตร์เป็นข้อสนับสนุนในการก่อการณ์ของกลุ่มคนบางกลุ่ม โดยอ้างความสอดคล้องกับหลักการที่ปรากฏในคัมภีร์ และอ้างเหตุผลทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาของกลุ่มชนมาสนับสนุนรองรับการกระทำของตนเอง เป็นต้น ซึ่งประเด็นเหล่านี้มีความอ่อนไหว และเป็นประเด็นทางจริยศาสตร์และทางศาสนาด้วย

บรรณานุกรม

ครองชัย หัตถา, รศ.ดร. สังคมพหุวัฒนธรรมกับความมั่นคงของชาติ กรณีจังหวัดชายแดนภาคใต้. รายงาน

การศึกษาวิจัย. สนับสนุนการวิจัยโดย สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๐.

บรรจง ฟุ้งสง. การศึกษาในวิถีพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้. พิมพ์ครั้งที่ ๒. เชียงใหม่: ห้างหุ้นส่วนสามัญ สมใจนึก พรินท์ แอนด์ ก๊อบปี เซ็นเตอร์, ๒๕๕๗

พระมหาดานินทร์ อาทิตวโร (คำกมล), ดร., บทบัญญัติทางศาสนา : แนวคิดการสร้างสันติในสังคมไทย.

รายงานการวิจัย. พระนครศรีอยุธยา : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

พรอุษา ประสงค์วรณะ. การศึกษาชุมชนต้นแบบต่างศาสนาที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติในแขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

สุไรยา วานี. การอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาตำบลทรายขาว อำเภอกะปง จังหวัดปัตตานี. วารสารการเมืองการปกครอง ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (กันยายน ๒๕๕๖ - กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗).

อานันท์ กาญจนพันธ์. พหุวัฒนธรรมในบริบทของการเปลี่ยนผ่านทางสังคมและวัฒนธรรม. รายงานการวิจัย. ศูนย์ภูมิภาคทางสังคมศาสตร์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน. คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.

อธิปัตย์ คลีสุนทร. “การศึกษาพหุวัฒนธรรม (Multicultural Education)”. ในสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, สารานุกรมวิชาชีพครูเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสศ, ๒๕๕๒. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.moe.go.th [๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑].